

УДК 378.1

DOI: [10.35619/iiv.v1i12.284](https://doi.org/10.35619/iiv.v1i12.284)

Глінчук Юлія

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
загальнотехнічних дисциплін, технологій та цивільної безпеки
Рівненського державного гуманітарного університету,
м.Рівне, Україна

ORCID: 0000-0003-3328-5594

e-mail: yuliyaglinchuk@ukr.net

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ ПРАЦЕОХОРОННОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. У статті зосереджено увагу на проблемі втрати здоров'я учнів та вчителів під дією негативних чинників освітнього середовища. Наголошується на стратегічному значенні вирішення означеної проблеми. Зазначається, що ця проблема пов'язана із недоліками формування фахової працездатності майбутніх учителів (як компетентності зі збереження життя, здоров'я та працездатності суб'єктів освітнього процесу) у системі вищої педагогічної освіти, що, зокрема, зумовлено недослідженістю педагогічних умов формування фахової працездатності у студентів педагогічних спеціальностей.

На основі власного досвіду викладання «Охорони праці в галузі» для майбутніх учителів та звернення до поглядів педагогів обґрунтовуються педагогічні умови формування фахової працездатності у студентів педагогічних спеціальностей.

Перша педагогічна умова формування фахової працездатності у студентів педагогічних спеціальностей – професійна зорієнтованість змісту навчання з «Охорони праці в галузі»; друга – формування ціннісного ставлення до фахової працездатності діяльності; третя – активне застосування інноваційних навчальних технологій.

Ключові слова: студенти педагогічних спеціальностей, фахова працездатна компетентність, формування, педагогічні умови.

Постановка проблеми. Стрімка втрата здоров'я учнями та вчителями внаслідок дії негативних чинників шкільного загальноосвітнього середовища (Міністерство охорони здоров'я, 2017; Зоріна, 2013; Глінчук, 2014) актуалізує проблему формування фахової працездатності компетентності майбутніх учителів як компетентності зі збереження життя, здоров'я та працездатності суб'єктів освітнього процесу. Водночас, варто відзначити, що між здоров'ям учнів та здоров'ям вчителів існує прямо пропорційна залежність.

Вирішення означеної проблеми має стратегічне значення, оскільки майбутнє нації визначається здоров'ям підростаючого покоління.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Аналіз наукових та методичних джерел засвідчує посилення останнім часом інтересу науковців та практиків до питань підготовки студентів педагогічних спеціальностей до збереження життя, здоров'я та працездатності суб'єктів освітнього процесу.

Питання підготовки майбутніх учителів до збереження здоров'я школярів висвітлюють, зокрема О. Адєєва, Л. Андрющенко, В. Бабич, С. Барашкін, О. Бельорін-Еррера, С. Божедомова, О. Бондаренко, В. Білик, Н. Денисенко, Б. Долинський, О. Дорошенко, П. Джуринський, В. Дручик, В. Єлізаров, Т. Осадченко, О. Ландо, В. Лобачов, І. Патрушева, І. Пичугіна, М. Сентізова, Г. Сулкарнаєва, Н. Тимошенко, О. Філіп'єва та ін.

Питання підготовки майбутніх учителів до збереження професійного здоров'я та довголіття досліджують Л. Андрющенко, Т. Антонова, О. Багнетова, О. Бондаренко, Р. Бікмухаметов, Н. Гончарова, О. Дорошенко, О. Єлізаров, Л. Ковальчук, Є. Кучерган, В. Магін, Г. Мешко, Н. Малярчук, А. Осницький та ін.

Перші спроби професійного спрямування та інноваційного оновлення працеворонної підготовки студентів педагогічних спеціальностей здійснили Р. Білик, О. Бондаренко, С. Боровська, О. Кобилянський, В. Комаров, Г. Корж, В. Кошкін, Г. Кривошеєва, В. Рацлав, О. Тимошук та ін.

Однак, станом на сьогодні, проблема формування фахової працеворонної компетентності майбутніх учителів як самостійна не досліджувалась. Зокрема, нерозкритими є педагогічні умови формування фахової працеворонної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей.

Мета статті – обґрунтувати педагогічні умови формування фахової працеворонної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Обґрунтування педагогічних умов формування фахової працеворонної компетентності студентів педагогічних спеціальностей базується на основі власного досвіду викладання «Охорони праці в галузі» для майбутніх учителів та зверненні до відповідних поглядів педагогів.

До *першої педагогічної умови* формування фахової працеворонної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей ми відносимо професійну зорієнтованість змісту навчання з «Охорони праці в галузі», оскільки було встановлено, що масово має місце невідповідність змісту працеворонного навчання майбутніх учителів специфіці професійної діяльності, зокрема внаслідок автоматичного перенесення змісту навчання із аналогічного курсу для непедагогічних спеціальностей (Глінчук, 2019).

Про те, що саме зміст освіти є системотворчим компонентом навчального процесу, базисом освіченості і культури всього населення, стверджує і О. Савченко (Савченко, 2001).

В. Єфімова вважає, що у вирішенні проблеми здоров'язбереження школярів фундаментальна роль належить змісту навчання студентів педагогічних спеціальностей (Єфімова, 2010).

В. Білик довела, що однією з умов формування готовності майбутніх учителів до здоров'яформувальної діяльності є конкретизація змісту професійної підготовки з урахуванням специфіки такої діяльності (Білик, 2016).

Розглядаючи принципи удосконалення навчального процесу у ЗВО щодо педагогічного забезпечення підготовки майбутніх учителів до здоров'язберігаючої діяльності, М. Сентізова одним із них називає чітко виражену професійну спрямованість (Сентізова, 2008).

На необхідності професійної спрямованості змісту навчання здобувачів освіти наголошують Ю. Бойчук, В. Краєвський, І. Лернер, О. Мельник, М. Садовий, А. Хуторської та ін.

До *другої педагогічної умови* формування фахової працезахоронної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей ми відносимо формування ціннісного ставлення до фахової працезахоронної діяльності. Таку умову ми виділяємо внаслідок того, що, не дивлячись на гостру актуальність як у гуманістичному, так і у прагматичному контексті, цінність людського життя, здоров'я та працездатності на цей період часу задекларована переважно в документах, а в дійсності загальноосвітнє шкільне середовище здійснює шкодочинний вплив на суб'єктів навчально-виховного процесу. Зокрема, стан збереження життя, здоров'я та працездатності учнів та вчителів не входить до критеріїв оцінювання ефективності навчально-виховного процесу. Тобто, сучасні освітні умови не сприяють ставленню вчителів до здоров'я як до визначальної цінності (Глінчук, 2014).

Такий стан речей є надзвичайно несприятливим у контексті здоров'язбереження, оскільки, як стверджує Н. Шемигон, саме мотив є чинником, який перетворює спрямування особистості в активну діяльність, дає можливість суб'єкту діяльності зіставляти конкретні ситуації із системою цінностей, якими він керується в поведінці. Звідси постає головне завдання – забезпечити під час навчання формування мотивів, які дозволяють особистості не тільки реалізовувати провідні цінності, але й активно включатися у процес засвоєння знань (Шемигон, 2012).

А. Каданер підкреслює, що система ціннісних ставлень особистості детермінує її поведінку протягом усього життєвого шляху (Каданер, 2016).

О. Жулінська слушно зауважує, що особливістю сучасного навчання студентів у вищих навчальних закладах є та обставина, що вузівське ліберальне і творче середовище створює необхідні умови для їх особистісного зростання і формування вищого, автономного рівня системи ціннісних орієнтацій. У студентському віці, вважає дослідниця, найбільш активно відбувається засвоєння, прийняття (неприйняття) цінностей. Студентська молодь психологічно готова і мотиваційно прагне до переоцінки і прийняття нових цінностей (Жулінська, 2011).

Фундаментальну роль ціннісних орієнтацій як першооснови діяльності доводять Б. Ананьев, І. Бех, А. Бугуш, Б. Додонов, І. Зязюн, А. Ільїн, А. Леонтьєв та ін.

До *третьої педагогічної умови* формування фахової працезахоронної компетентності студентів педагогічних спеціальностей ми відносимо активне застосування інноваційних навчальних технологій, оскільки сьогодні, масово спостерігається неефективність методичної системи формування працезахоронної компетентності майбутніх учителів, зумовлена відсутністю або неповним використанням потенціалу новітніх технологій, ефективність яких нині є загальноновизнаною (Глінчук, 2020).

Ця проблема неабияк актуалізується у зв'язку зі зменшенням аудиторного навантаження, переходом від знаннєвої до компетентнісної парадигми, орієнтацією вітчизняної системи освіти на європейський простір, активним впровадженням дистанційного навчання в умовах світової пандемії коронавірусу.

О. Харченко проблему застосування інноваційних технологій у процесі підготовки майбутніх педагогів називає однією з найбільш актуальних у системі сучасної професійної підготовки фахівців (Харченко, 2011).

А. Цина вважає, що розвиток сучасної освіти може здійснюватися лише як інноваційний процес шляхом використання нових педагогічних ідей і технологій, які є більш ефективними для сучасних освітніх галузей і заміною застарілих та неефективних педагогічних засобів новими (Цина, 2016).

Л. Бандура переконана, що інноваційні технології навчання у ЗВО не лише активізують і мотивують студентів до навчання, а ще й неодмінно стануть у нагоді в майбутній роботі (Бандура, 2020).

Необхідність широкого впровадження інноваційних технологій у сучасну систему освіти доводять В. Гузєєв, І. Дичківська, В. Завязинський, І. Лернер, П. Підкасистий, І. Підласий, Л. Петухова, Г. Селевко, М. Скаткін та ін.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, ми переконані, що педагогічними умовами формування фахової працезахоронної компетентності у студентів педагогічних спеціальностей є професійна зорієнтованість змісту навчання з «Охорони праці в галузі», формування ціннісного ставлення до фахової працезахоронної діяльності та активне застосування інноваційних навчальних технологій.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у експериментальній перевірці ефективності означених педагогічних умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Міністерство охорони здоров'я (2017). *Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідеміологічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я України. 2017 рік*. ДУ «УІСД МОЗ України». Київ. 516 с.

Зоріна, М. (2013). Професійне здоров'я вчителя як важлива складова його діяльності. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 33 (86). с. 175–179.

Глінчук, Ю. (2014). Негативні виробничі чинники сучасного загальноосвітнього шкільного середовища. *Нова педагогічна думка*. 4 (80). с. 92–95.

Глінчук, Ю. (2019). Стан та проблеми формування фахової працезахоронної компетентності в студентів педагогічних спеціальностей. *Нова педагогічна думка*. 1 (97). с. 13–16.

Савченко, О. (2001). Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів. *Початкова школа*. 7. с.1–4.

Єфімова, В. (2010). Особливості здоров'язбережувальної діяльності вчителя загальноосвітнього навчального закладу в сучасних умовах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 11. с. 38–41.

Білик, В. (2016). *Формування готовності майбутніх учителів до здоров'яформувальної діяльності у початковій школі*. Кандидат педагогічних наук. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова.

Сентизова, М. (2008). *Педагогическое обеспечение подготовки будущих учителей к здоровьесберегающей деятельности*. Кандидат педагогических наук. Якутский государственный университет имени М.К. Аммосова.

Шемигон, Н. (2012) Сутність мотиваційно-ціннісного ставлення студентів до майбутньої професійної діяльності. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 36. с. 250-254.

Каданер, О. (2016). Формування ціннісного ставлення до професійної діяльності майбутніх учителів. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Педагогічні науки : збірник наукових праць*. 1. с. 99–104.

Жулінська, О. (2011). Формування ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді в психолого-педагогічних умовах. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 32–33. с. 293–298.

Глінчук Ю. (2020). Професійно-орієнтовані інноваційні педагогічні технології формування працюючої компетентності майбутніх учителів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 1(95). с. 59–69.

Харченко, О. (2011). Педагогічні умови ефективного застосування інноваційних технологій навчання у природничо-науковій підготовці майбутніх учителів. *Науковий вісник Донбасу*. 1 (13). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11hoorpmu.pdf>. (дата останнього звернення 20 вересня 2020р.)

Цина, А.Ю. (2016). Концептуальні основи проектування інноваційних педагогічних технологій. *Наукові записки. Серія: педагогіка*. 2. с. 16–21.

Бандура, Л. (2020). Педагогічні умови використання інноваційних технологій в освітньому процесі ЗВО. *Молодь і ринок*. 1/180. с. 180-184.

REFERENCES

Ministerstvo okhorony zdorovia (2017). *Shchorichna dopovid pro stan zdorovia naseleennia, sanitarno-epidemiolohichnu sytuatsiiu ta rezultaty diialnosti systemy okhorony zdorovia Ukrainy. 2017 rik [Annual report on the state of health of the population, sanitary and epidemiological situation and the results of the health care system of Ukraine. 2017]*. DU «UISD MOZ Ukrainy». Kyiv. 516 s. [in Ukrainian]

Zorina, M.O. (2013). Profesiine zdorovia vchytelia yak vazhlyva skladova yoho diialnosti [Occupational health of a teacher as an important component of his activity]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh*. 33 (86). ss. 175–179.[in Ukrainian]

Hlinchuk, Yu. (2014). Nehatyvni vyrobnychi chynnyky suchasnoho zahalnoosvitnoho shkilnoho sere dovshcha [Negative production factors of the modern general school environment]. *Nova pedahohichna dumka*. 4 (80). ss. 92–95. [in Ukrainian]

Hlinchuk, Yu. (2019). Stan ta problemy formuvannia fakhovoi pratseokhoronnoi kompetentnosti v studentiv pedahohichnykh spetsialnosti [The state and problems of formation of professional labor competence in students of pedagogical specialties]. *Nova pedahohichna dumka*. 1 (97). ss. 13–16. [in Ukrainian]

Savchenko, O.Ia. (2001). Udoskonalennia profesiinoi pidhotovky maibutnikh uchyteliv pochatkovykh klasiv [Improving the professional training of future primary school teachers]. *Pochatkova shkola*. 7. ss.1–4. [in Ukrainian]

Iefimova, V.M. (2010). Osoblyvosti zdoroviazberezhuvainoi diialnosti vchytelia zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu v suchasnykh umovakh [Features of health-preserving activity of a teacher of a general educational institution in modern conditions]. *Pedahohika, psykholohiia ta medyko-biolohichni problemy fizychnoho vykhovannia i sportu*. 11. ss. 38–41. [In Ukrainian]

Bilyk, V.H. (2016). *Formuvannia hotovnosti maibutnikh uchyteliv do zdoroviaformuvainoi diialnosti u pochatkovii shkoli [Formation of readiness of future teachers for health-forming activity in primary school]*. Kandydat pedahohichnykh

nauk. Natsionalnyi pedahohichniy universytet imeni M.P. Drahomanova. [in Ukrainian]

Sentizova, M.I. (2008). *Pedagogicheskoye obespecheniye podgotovki budushchikh uchiteley k zdorovyeberegayushchey deyatelnosti [Pedagogical support for the preparation of future teachers for health-preserving activities]*. Kandidat pedagogicheskikh nauk. Yakutskiy gosudarstvennyy universitet imeni M.K. Ammosova. [in Russian]

Shemyhon, N.Iu. (2012) *Sutnist motyvatsiino-tsinnisnoho stavlennia studentiv do maibutnoi profesiinoi diialnosti [The essence of motivational and value attitude of students to future professional activity]*. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*. 36. ss. 250–254. [in Ukrainian]

Kadaner, O.V. (2016). *Formuvannia tsinnisnoho stavlennia do profesiinoi diialnosti maibutnikh uchyteliv [Formation of a value attitude to the professional activity of future teachers]*. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. Pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh prats*. 1. ss. 99-104. [in Ukrainian]

Zhulinska, O.V. (2011). *Formuvannia tsinnisnykh orientatsii suchasnoi studentskoi molodi v psykholoho-pedahohichnykh umovakh [Formation of value orientations of modern student youth in psychological and pedagogical conditions]*. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity*. 32- 33. ss. 293-298. [in Ukrainian]

Hlinchuk Yu. (2020). *Profesiino-orientovani innovatsiini pedahohichni tekhnologii formuvannia pratseokhoronnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv [Professionally oriented innovative pedagogical technologies for the formation of labor protection competence of future teachers]*. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. 1(95). s. 59–69. [in Ukrainian]

Kharchenko, O.O. (2011). *Pedahohichni umovy efektyvnoho zastosuvannia innovatsiinykh tekhnologii navchannia u pryrodnycho-naukovii pidhotovtsi maibutnikh uchyteliv [Pedagogical conditions for the effective use of innovative learning technologies in science training of future teachers]*. *Naukovyi visnyk Donbasu*. 1 (13). URL: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11hoopmu.pdf>. [data ostannoho zvernennia 10 veresnia 2020] [in Ukrainian].

Tsyna, A.Iu. (2016). *Kontseptualni osnovy proektuvannia innovatsiinykh pedahohichnykh tekhnologii [Conceptual bases of designing of innovative pedagogical technologies]*. *Naukovi zapysky. Serii: pedahohika*. 2. s. 16–21. [in Ukrainian]

Bandura, L. (2020). *Pedahohichni umovy vykorystannia innovatsiinykh tekhnologii v osvitnomu protsesi ZVO [Pedagogical conditions for the use of innovative technologies in the educational process of higher education]*. *Molod i ryнок*. 1/180. s. 180–184. [in Ukrainian]

PEDAGOGICAL CONDITIONS FORMATION OF PROFESSIONAL LABOR PROTECTION COMPETENCE STUDENTS OF PEDAGOGICAL SPECIALTIES

Yuliia Hlinchuk

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
General Technical Disciplines, Technologies and Public Safety,
Rivne State University for the Humanities,
Rivne, Ukraine
ORCID: 0000-0003-3328-5594
e-mail: yuliyaglinchuk@ukr.net

Abstract. Today, the negative factors of the educational environment are the cause of significant loss of health of students and teachers. Moreover, there is a direct relationship between the health of students and the health of teachers.

We believe that one of the main ways to solve this problem is to increase the effectiveness of the formation of professional labor protection competence of students of pedagogical specialties as a competence to preserve the life, health and efficiency of the subjects of the educational process. Solving this problem is of strategic importance, because the future of the nation is determined by the health of the younger generation.

The analysis of scientific and methodological sources shows the recent increase in the interest of scientists and practitioners in improving the preparation of students of pedagogical specialties to preserve the health of the subjects of the educational process. However, the problem of forming professional occupational competence of future teachers is insufficiently studied. In particular, the pedagogical conditions for the formation of professional occupational competence of students of pedagogical specialties are not described.

In this publication, based on their own experience of teaching “Labor protection in the field” for future teachers and appeal to the relevant views of teachers, the pedagogical conditions for the formation of professional occupational competence in students of pedagogical specialties are substantiated.

The first pedagogical condition of formation of professional labor protection competence of students of pedagogical specialties is professional orientation of the maintenance of training on “Labor protection in the field”; the second pedagogical condition is formation of the value relation to professional labor protection activity; the third pedagogical condition is active application of innovative educational technologies.

Key words: students of pedagogical specialties, professional labor protection competence, formation, pedagogical conditions.

Стаття надійшла до редакції 29.07.2020 р.